

Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Üzerine Bağımsız Uzman Raporu

Bağımsız Uzman Victor Madrigal-Borloz'un
İnsan Hakları Konseyi'nin 41/18 sayılı kararı
uyarınca sunduğu raporu

Birleşmiş Milletler

Temmuz, 2019

Belgenin orijinaline aşağıdaki linkten erişilebilir. Elinizdeki metin, Kaos GL Derneği tarafından yapılmış, resmi olmayan Türkçe çeviridir.

https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/74/181

İçindekiler

I. Özet	4
II. Giriş.....	5
III. Sektörel analiz	6
A. Eğitim	6
B. İstihdam.....	7
C. Barınma	9
D. Sağlık.....	10
E. İnanç.....	12
F. Kamusal alanlar	13
G. Siyasi ve toplumsal söylem	14
H. Ters tepki.....	14
IV. Kesişimselliğe dair bazı örnekler	15
İ. Lezbiyen, biseksüel, trans ve çeşitli cinsiyetlerden kadınlar	15
J. Genç kişiler	16
K. Yaşlı kişiler	17
L. Engelli kişiler	18
M. Sığınmacılar, mülteciler, göçmenler ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişiler	19
N. Doğal ve insani felaket mağdurları	21
V. Katılım dinamikleri	21
O. Cinsiyet kimliğinin suç olmaktan çıkarılması ve yasalar tarafından tanınması	22
P. Ayrımcılık karşıtı yasalar.....	22
Q. Siyasi katılım	23
R. Kamusal politika	24
S. Farkındalık ve duyarlı hale getirme	25
T. Adalete erişim	26
U. Ortaklıklar	27
VI. Sonuç ve öneriler	29

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

17 Temmuz 2019

Orijinal Dili: İngilizce

Yetmiş dördüncü oturum

Ön listenin 72. maddesinin (b) bendi

İnsan haklarının desteklenmesi ve korunması: insan hakları ve temel özgürlüklerden etkili bir biçimde yararlanılabilmesi için alternatif yaklaşımlar da dâhil olmak üzere insan haklarına ilişkin sorular

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma

Genel Sekreter'in notu

Genel Sekreter, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddete ve ayrımcılığa karşı korunma üzerine Bağımsız Uzman Victor Madrigal-Borloz'un İnsan Hakları Konseyi'nin 41/18 sayılı kararı uyarınca sunduğu raporunu Genel Kurul'a iletme kıvancına haizdir.

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma üzerine bağımsız uzman raporu

I. Özet

Bu raporda Bağımsız Uzman, ayrımcı yasaların ve sosyokültürel normların lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve çeşitli cinsiyetlerden kişileri eğitim, sağlık, barınma, çalışma hayatı ve diğer alanlarda nasıl marjinalize ettiğini ve dışarda bıraktığını incelemektedir. Buna ek olarak, Bağımsız Uzman, bu haklara dahilîyet ve bu hakların erişimi konularına kesişimsellik merceğinden bakmakta ve dışlama ve marjinalleştirmeye yol açan bileşik ayrımcılığı analiz etmektedir. Sonrasında ise dışlanma döngüsünün kırılmasını sağlayan farklı alanlardaki liderlerin benzersiz rolünü vurgulamakta ve şiddet ve ayrımcılığı körükleyen yanlış anlamalar, korkular ve önyargılar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olan kapsayıcı bir toplum ve etkili devlet önlemlerinin insanların şiddet ve ayrımcılığa karşı korunmasını nasıl sağladığını tartışmaktadır.

II. Giriş

1. Bu rapor, Bağımsız Uzman tarafından 2017 yılında cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa karşı koruma konusunda Haklar Konseyi'nin 32/2 sayılı talimatını "kapsayıcı bir toplum, insanların şiddet ve ayrımcılığa karşı korunmasını sağlar ve sosyal, kültürel, politik ve diğer alanlardaki liderler iletişimde, bu kapsayıcılığı motive ve teşvik etmekte önemli bir rol oynar" (A/HRC/35/36, para. 60) anlayışıyla uygulamak için oluşturulan kavramsal çerçevenin temellerinin son halini içermektedir.
2. Bağımsız Uzman, çalışmalarını insan hakları ve kalkınma örgütlerinin toplumsal katılım alanında üstlendiği küresel ve bölgesel girişimlerle uyumlu hale getirmiştir. Bu yaklaşımlar; eğitim, sağlık, konut, ekonomik refah, siyasi katılım ve kişisel güvenlik ve şiddette maruz kalmadan yaşama hakkı gibi çalışmaların yoğunlaştığı ilgi alanlarının tanımlanması açısından da örtüşmektedir. Daha önceki raporlarda bu konuda kapsamlı bir kılavuz yayımlandığından, son konu hariç olmak üzere yukarıda sayılan konular yetki sahibinin (Bağımsız Uzman) göz önünde bulunduracağı konular olacaktır.
3. Yetki sahibi iki ilkeye göre hareket etmektedir. Bunlardan birincisi diyalogdur. Bu raporun hazırlanması için yetki sahibi, çok çeşitli ilgili gruplardan girdi istedi: 6 Mayıs 2019 tarihinde yazılı başvurular için çağrıda bulundu ve sonuç olarak Üye Devletlerden, sivil toplum kuruluşlarından, ulusal insan hakları kuruluşlarından, akademisyenlerden ve Birleşmiş Milletler'in¹ bir ajansından 50'ye kadar başvuru alındı. Ayrıca 25 Haziran 2019 tarihinde Cenevre'de bir halk istişaresi gerçekleştirildi. Dünyanın bazı bölgeleri, daha fazla bölgeye erişebilmek için yapılan bütün girişimlere rağmen, ilgili istatistiklerde² de görüleceği gibi yetki sahibinin çalışmalarında yapılan girdiler açısından yeterince temsil edilmemiştir. Bağımsız Uzman masa başı araştırmaları yoluyla bu boşluğu gidermek için elinden geleni yapmıştır.
4. İkinci yol gösterici ilke ise kesişimselliktir. Şiddet ve ayrımcılığın nedenleri ve sonuçlarının yeterli analizi; etnik köken/ırk, yerlilik veya azınlık statüsü, renk, sosyoekonomik durum ve/veya kast, dil, din veya inanç, siyasi görüş, ulusal köken, medeni durum ve/veya annelik durumu, yaş, kentsel/kırsal konum, sağlık durumu, engellilik ve mülkiyet gibi faktörlerle birleşen yollarla deneyimlendikleri için kesişimsellik merceğinden bakılmasını gerektirir. Hiçbir kimlik, yaşayan insan deneyiminin tüm karmaşıklığını kapsayarak temsil etmez, ama bunların her biri yine de bir giriş noktası, yetki sahibinin insanın arzu ve deneyimlerinin sonsuz

¹ Gizlilik talep eden taraflara ait olanlar hariç olmak üzere sunulan diğer veriler www.ohchr.org/EN/Issues/SexualOrientationGender/Pages/SocioCulturalEconomicInclusion.aspx adresinde yayımlanacaktır.

² Bkz. www.ohchr.org/Documents/Issues/SexualOrientation/Report_SCE_GA_EN.docx

zenginliğini ve bazı kişilerin şiddet ve ayrımcılık tarafından batırıldığı sefaletin derinliklerini tanımlamaya çalışabileceği bir prizma olarak hizmet edebilir. Sonuç olarak, bu çalışma umarım bu yaşanmış deneyimlerin dokusunun görünür hale getirilmesini ve dolayısıyla ele alınabilir hale getirilmelerini sağlayacaktır.

III. Sektörel analiz

A. Eğitim

5. LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel, trans) öğrenciler ile LGBT ebeveynlerin çocukları; alay etme, isim takma, sindirme, fiziksel şiddet, sosyal izolasyon, siber zorbalık, fiziksel ve cinsel saldırı ve ölüm tehditleri³ de dahil olmak üzere istismarla eğitim ortamlarında genel nüfusla⁴ orantısız bir şekilde karşı karşıya kalmaktadır. Bu suistimler sınıflarda, oyun alanlarında ve sosyal alanlarda, tuvaletlerde ve soyunma odalarında, okul yolunda ve internette⁵ meydana gelmektedir. Bu tür suistimler kültürel ve spor aktivitelerine⁶ katılımı da etkileyecektir.
6. Okulların tepkisi ise kasten veya ihmalkârlıktan dolayı zayıf kalmaktadır: Politika üreticiler, idari personel ve öğretmenler, zorbalık ve ayrımcılığa karşı donanımsızlardır ve genellikle iç politikalarına şiddet ve ayrımcılıkla ilgili endişelere dair düzenlemeler getirilmesini veya müfredata cinsellik eğitimi eklenmesini savduklarında ebeveynlerin ve sosyal grupların onlara saldıracaklarından korkarlar. Sonuç olarak, sistemler bu sorunları ele almakta veya yeterince temsil etmekte açıkça başarısız olmaktadır. Örneğin, bazı devletler okulda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği tartışmasını yasaklamış ve çocuklara ilgili bilgilerin verilmesini ve/veya LGBT'lere destek sembolleri taşınmasını yasaklamışlardır (bkz. A/69/335)⁷. Olumsuz tasvirler ve/veya eğitim materyallerinde cinsel çeşitlilik ve cinsiyet çeşitliliğinin görünmezliği dışlanmaya olanak sağlar çünkü bu tür şeyler LGBT öğrenciler için izolasyon ve düşük benlik saygısı duygularına katkıda bulunabilir ve akranlar arasında ayrımcı tutumları teşvik edebilir.

³ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), *Good Policy and Practice in HIV and Health Education: Booklet 8 – Education Sector Responses to Homophobic Bullying* (Paris, 2012); Paulo Sérgio Pinheiro, *World Report on Violence against Children* (Geneva, United Nations, 2006); Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), *Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Persons in the Americas*, OAS/Ser.L/V/II.rev.1, Doc. 36, 2015; Committee on the Rights of the Child, general comment No. 20 (2016), para. 33.

⁴ Veri: PROMSEX; Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı

⁵ UNESCO, "Out in the open: education sector responses to violence based on sexual orientation or gender identity/expression", 2016.

⁶Uluslararası Çalışma Örgütü "Gender identity and sexual orientation: promoting rights, diversity and equality in the world of work – results of the ILO's PRIDE project". Ayrıca Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü'nün sunduğu verilere bakınız.

⁷ <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24216> adresindeki CAN 4/2018've

<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24175> adresindeki KAZ 5/2018'e bakınız.

7. Trans ve cinsiyet normlarına uymayan öğrenciler, cinsiyetlendirilmiş üniformalar yoluyla aşağılanmaya ve cinsiyetlere ayrılmış tuvaletlere ve spor aktivitelerine katılırken cinsiyetlere göre ayrılmış soyunma odalarına⁸ erişimde taciz ile karşı karşıya kalabilmektedirler.
8. Cinsel çeşitlilik ve cinsiyet çeşitliliğini de içeren kapsamlı cinsellik eğitiminin benimsenmesi, LGBT ve çeşitli cinsiyetlerden gençler için, cinsel sağlık⁹ dâhil olmak üzere, fiziksel ve psikolojik sağlık risklerini önemli ölçüde azaltabilir ve ayrıca madde bağımlılığı, sağlık hizmetlerine güvensizlik ve kendi kendine ilaç kullanma gibi ikincil etkileri önlemek açısından yardımcı olabilir.
9. Çocukluk çağında ayrımcılığa uğrasalar bile en çok ötekileştirilmiş LGBT'ler dahi farkı kapatabilir ve uygun programlarla daha iyi bir yaşam hedefleyebilirler. Bu amaca yönelik mesleki eğitimler ve halen devam eden mesleki eğitim ortamları da eşit öneme sahiptirler. Bu alandaki iyi uygulanmış örnekler yetki sahibini oldukça teşvik etmiştir. Örneğin, Arjantin'de, dünya çapında türünün ilk örneği olan, translara yönelik bir okul oluşturulmuştur ve Kosta Rika'da translar Ulusal Öğrenme Enstitüsü tarafından verilen teknik eğitime aktif olarak dâhil edilmiştir.¹⁰

B. İstihdam

10. Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesine dayalı ayrımcılık ve istismar tüm bölgelerde, istihdam döngüsünün tüm aşamalarında (işe alma, ilerleme, eğitim, tazminat ve fesih) ve kazançların edinimi sürecinin tamamında (CCPR/C/89/D/1361/2005, para. 7.2-7.3) gerçekleşir. LGBT çalışanlar yaygın olarak eğitim ve iş geliştirme fırsatlarının yanı sıra terfilerden¹¹ de yararlanmalarının önüne geçildiğini bildirmektedirler. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan yakın tarihli bir çalışma, heteroseksüel akranları ile karşılaştırıldığında, genç eşcinsel erkeklerin ortalama yüzde 11,7 daha az kazandığını, genç biseksüel erkeklerin ücretlerinin ise ortalama yüzde 12,4¹² daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Cinsiyet normlarına daha görünür biçimde uymayanlar ise en yüksek oranda dışlanmaya ve kötü muameleye maruz kalmaktadırlar.

⁸UNESCO, "Out in the open".

⁹ Veri: CHOICE for Youth and Sexuality.

¹⁰ Veri: Daniella Solano Morales.

¹¹ Uluslararası Çalışma Örgütü "Une étude sur la discrimination au travail pour motifs d'orientation sexuelle et d'identité de genre en France", PRIDE at work working paper, No. 2 (Geneva, 2016).

¹² Joseph Sabia, "Sexual orientation and wages in young adulthood: new evidence from Add Health", Industrial and Labor Relations Review, vol. 67, No. 1 (2014), alıntılanıldığı veri: CHOICE for Youth and Sexuality.

11. Sonuç olarak, birçok LGBT kişi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini gizlemek zorunda kalmakta, bu durum önemli endişe ve verimlilik kaybı¹³ sorunlarına yol açabilmektedir. Çoğu devlette, ulusal yasalar yeterli koruma¹⁴ sağlamamaktadır. Bu tür yasaların yokluğunda, işverenler sırf LGBT veya çeşitli cinsiyetlerden olarak algıladıkları için insanları işten atabilir, işe almayı reddedebilir veya terfi ettirmeyebilirler. (bkz. A/HRC/19/41)
12. İnsan kaynakları departmanlarının veri toplama biçimi, partner ve aile statüsü hakkında bilgi edinilmesini de gerektirdiğinden, ayrımcılığa olanak sağlayabilir. Böylesi bir veri toplama biçimi, çalışan hakları ve politikalarıyla ilgili ayrımcılığa veya sağlık sigortası, emeklilik katkı payları, ebeveynlik izni ve diğer hakların natrans ve heteroseksüel çalışanlar¹⁵ ile eşit biçimde sağlanması da dâhil olmak üzere çalışanlardaki farklılıkları anlamlı bir şekilde kucaklamayan politikalara dönüşebilir. Buna ek olarak, yaratacağı maliyetin artan verimlilik, psikolojik faydalar ve gelişmiş zihinsel ve fiziksel sağlık¹⁶ ile telafi edileceğinin kanıtları göz önündeyken bile, sağlık haklarının cinsiyet olumlayıcı tedavileri kapsadığı nadir olarak görülür.
13. Ordu, "tipik eril stereotiplere en çok değer verilen... erkek egemen kültür"¹⁷ tarafından şekillenen toplumsal cinsiyet beklentilerinin bir sonucu olarak, sistematik Devlet dışlamasının daha belirgin bir şekilde kendini gösterdiği sektörlerden biri gibi görünüyor, ve diğerlerinin yanı sıra yetki sahibi, Kore Cumhuriyeti Askeri Ceza Kanuna¹⁸ dayanarak gey olarak algılanan askeri personelin maruz bırakıldığı tutuklama, sorgu, gözaltı ve cezalandırma vakalarından dolayı büyük kaygı duymuştur. Öte yandan, Avrupa Askeri Dernekler ve Sendikalar Örgütü yetki sahibine, "LGBTİ'lerin katılımı sadece insan hakları, adalet ve eşitlik meselesi olarak değil, aynı zamanda operasyonel etkinliği artırmak için stratejik bir fırsat olarak da değerlendiriliyor"¹⁹ mesajını iletmiştir.

¹³ UÇO "Un estudio sobre la discriminación en el trabajo por motivos de orientación sexual e identidad de género en Costa Rica", PRIDE at work working paper, No. 1 (Geneva, 2016); ibid., "A study on discrimination at work on the basis of sexual orientation and gender identity in Indonesia", PRIDE at work working paper, No. 3 (Cenevre, 2016).

¹⁴ Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği (ILGA): Lucas Ramon Mendos, "State-sponsored homophobia 2019", 13th ed (Cenevre, March 2019).

¹⁵ "A study on discrimination at work on the basis of sexual orientation and gender identity in Thailand", PRIDE at work working paper, No. 3 (Geneva, 2015); age., "A study on discrimination at work on the basis of sexual orientation and gender identity in South Africa", PRIDE at work working paper, No. 4 (Cenevre, 2016). Ayrıca bkz.: Asia Pacific Alliance for Sexual and Reproductive Health and Rights.

¹⁶ M. V. Lee Badgett ve diğerleri, "The business impact of LGBT-supportive sexual orientation and gender identity policies", Williams Institute (Mayıs 2013).

¹⁷ Veri: Avrupa Askeri Dernekler ve Sendikalar Örgütü (EUROMIL).

¹⁸ Bkz. KOR/2/2017. <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=23282>.

¹⁹ Veri: EUROMIL.

C. Barınma

14. LGBT'ler, kamusal ve özel sektörden mülk sahipleri, emlak kuruluşları ve kredi sağlayıcıları²⁰ tarafından haksız muameleye maruz bırakılarak konutlara erişimde ayrımcılıkla karşılaşabilmektedir. LGBT bireyler ve aynı cinsiyetten çiftlerin kira sözleşmeleri ve ipotekli kredi talepleri reddedilebilmekte, bu kişiler komşuları tarafından taciz edilebilmekte ve evlerinden çıkarılabilmektedir (Bkz. A/HRC/29/23). Sri Lanka'da yapılan bir araştırma, LGBT katılımcıların yüzde 24'ünün konut kiralayamadığını veya ikametgâhlarını değiştirmek zorunda kaldığını ortaya koydu. Angola'da yapılan yakın tarihli bir çalışma ise, trans kadınların yüzde 23'ünün önceki 12 ay içinde evsiz kaldığını²¹ ve Slovenya'da gerçekleştirilen bir durumsal örnekleme çalışması, araştırmaya konu olan aynı cinsiyetten çiftlerin yüzde 9,7'sinin ayrımcı muameleye maruz bırakıldığını gösterdi.²²
15. Dışlayıcı süreçler, LGBT bireylerin yanı sıra bakmakla yükümlü oldukları kişilerin ve çocuklarının da evsiz nüfus içinde orantısız bir şekilde temsil edilmesine yol açmaktadır: Veri korelasyonunun mümkün olduğu pek az sayıdaki ülkede veriler LGBT bireylerin evsiz popülasyonlarda genel nüfustaki varlıklarının iki katı oranında temsil edildiğini göstermektedir.²³
16. Çoğu ülkede LGBT'ler için özel sığınaklar bulunmamaktadır.²⁴ LGBTİ'lerin genel nüfusa hizmet veren sığınaklardan geri çevrilme olasılıklarının daha yüksek olduğu (A/HRC/31/54, para. 44)²⁵ veya hizmetlere erişirken cinselliklerini veya cinsiyet kimliklerini gizlemek zorunda oldukları bildirilmiştir.²⁶ Bağımsız Uzman, aralarında Arnavutluk'un da yer aldığı bir avuç ülkede²⁷ özel sığınak oluşturulmasıyla ilgili aldığı bilgilerden memnuniyet duymuş ve Ukrayna'daki bir tesisi ziyareti sırasında, sığınak sakinlerinin bu alanın hayatlarını nasıl kurtardığına dair verdiği ifadelerden oldukça etkilenmiştir.
17. Evsizlik daha fazla dışlanma, suç ve damgalanmaya sebep olabilmekte; sabit bir adres olmadan işe girmek, banka hesabı açmak, posta almak ve sağlık hizmeti veren kurumlara kayıt yaptırmak zor veya imkânsız olabilmektedir. Bazı hukuk sistemleri, sokakta kalıcı olarak yaşamayı yasadışı ilan ederek²⁸ evsizliği suç saymaya yönelmiştir; bu da evsiz LGBT'ler ile yasalar arasındaki olası çatışmaları

²⁰ Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 20 (2009), para. 11.

²¹ Veri: ILGA World.

²² Veri: ILGA World; Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

²³ Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu; Avustralya..

²⁴ Veri: Daniella Solano Morales; Right Here, Right Now (Nepal); XY Spectrum; Transvanilla; Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları; Sırbistan Vatandaş Gözetmeni.

²⁵ Ayrıca bkz. Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu.

²⁶ Veri: Avustralya

²⁷ Veri: Arnavutluk

²⁸ Veri: Transilvanya

şiddetlendirmektedir. Evsiz bireylerin umumi tuvalet ve temizlik tesislerine daha fazla ihtiyaç duymaları daha olasıdır. Bu tesisler yeterli mahremiyet sunmazsa, cinsiyet normlarına uymayan kişiler, en temel insani ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken taciz ve şiddete maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalabileceklerdir.

18. Bağımsız Uzman, yeterli barınma şartlarının yeterli yaşam standardı hakkının bir bileşeni olduğu ve bu bağlamda ayrımcılığa uğramama hakkı konusunda, "önce konut" programlarının iyi örneklerinin sadece barınma ihtiyacını karşılayan konut stratejileri değil, aynı zamanda bu ihtiyacın altında yatan yapısal nedenlere de çözüm sağlayan örnekler olduğu konusunda Barınma Hakkı Özel Raportörü ile hemfikiridir (A/HRC/37/53, para. 34). Bu bağlamda, damgalama ve ayrımcılığın bir rol oynadığı açıktır, ancak ayrımcılığa karşı yeterli mevzuatın olmaması ve LGBT bireylerin barınma hakkının gerçekleştirilmesi üzerinde olumsuz bir etkisi olan ayrımcılık karşıtı yasalardan yoksunluk ve ilişkiselliğin farkında olmama halinin de etkisi göz ardı edilemez.

D. Sağlık

19. Çeşitli çalışmalar, LGBT nüfusunun sağlık durumundaki eşitsizlikleri ortaya koymuştur. Araştırmalar; meme, rahim ağzı kanseri ve HIV enfeksiyonuna ve anksiyete, depresyon, kendine zarar verme ve intihar gibi ruh sağlığı sorunlarına LGBT kişilerde daha yüksek oranlarda rastlandığını göstermektedir. LGBT olmanın suç haline getirilmesi ve hastalık olarak kabul edilmesi (A/HRC/35/21, para. 48 ve 58) kamu politikası, mevzuat ve hukuk üzerinde derin bir etkiye sahip olmuş, dünyanın tüm bölgelerinde devlet eylemliliğinin tüm bölgelerine nüfuz etmiş, kolektif vicdana (A/73/152, para. 14) yayılmış ve sağlık hizmetlerini ulaşılmaz, erişilemez veya kabul edilemez kılan engeller oluşturmuştur.
20. Eşcinselliği suç sayan yasaların sağlık üzerindeki olumsuz etkisi, özellikle HIV'in yayılmasını önleme çabalarında yaygın olarak kabul edilmiştir. Bu durum, enfeksiyonla karşılaşma riski en fazla olan insanların suçlu muamelesi görme endişesiyle test ve tedavi için başvuru yapmalarını engelleyebilmektedir. Afrika İnsan ve Halk Hakları Komisyonu, cezalandırıcı yasal ortamların; damgalama, ayrımcılık ve yüksek şiddet seviyeleriyle birleştiğinde, eşcinsel erkekleri ve erkeklerle seks yapan diğer erkekleri kovuşturma ve diğer olumsuz sonuçlara uğramak istemedikleri için gizlenmeye ittiğine işaret etmiştir.²⁹
21. Eşcinsellik, 1990 yılında Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırmasından ve trans kimlikler de Mayıs 2019'da aynı sınıflandırmanın zihinsel bozukluklar bölümünden çıkarıldı. Buna rağmen, bazı ülkeler eşcinselliği bir hastalık olarak sınıflandırmaya devam etmekte ve hemen hemen tüm ülkelerde trans kişiler tanım gereği hasta

²⁹ African Commission on Human and Peoples' Rights, "HIV, the law and human rights in the African human rights system", December 2016, para. 51.

veya anormalmiş gibi muamele görmektedirler (A/HRC/35/21, para. 48 ve 58). 2019'un başlarında, Sağlık Hakkı Konusunda Bağımsız Uzman ve Özel Raportör, devletleri cinsiyet çeşitliliğiyle ilgili toplumsal damgayı ortadan kaldırmak için tıbbi sınıflandırmalarını gözden geçirmeye, eğitim ve duyarlılık kampanyaları da dahil olmak üzere güçlü proaktif tedbirler almaya çağırırdı.³⁰

22. Kanıtlar, deneyimlenen cinsiyet kimliği ile uyumlu fiziksel cinsiyet özellikleri edinmenin genel olarak sağlık, refah ve yaşam kalitesini artırdığını göstermektedir. Aksi hallerde, kişinin kendini tanımladığı cinsiyete göre yaşayamaması, diğer hastalık türlerini daha da kötüleştiren bir sıkıntı kaynağı haline gelebilmektedir.³¹ Ancak, tedaviye erişmek zordur ve mevcut olduğu yerlerde bile genellikle caydırıcı derecede pahalıdır. Genellikle yeterli olanağa sahip ortamlarda bile transların durumundaki eşitsizlik acı verici derecede açıktır.³² Halk sağlığı düzenlemelerinin yokluğunda, translar cinsiyet kimliklerine uyacak şekilde vücutlarını değiştirmek için güvenli olmayan alternatif yöntemlere başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Birçok ülkede, bu duruma düzensiz hormon kullanımı ve tıbbi kullanıma uygun olmayan silikon veya endüstriyel yağ enjektesi gibi tehlikeli uygulamalar dahil olmaktadır.³³
23. Hemcinslere karşı cinsel çekimin ve trans kimliklerin "tedavi edilebilir" hastalıklar olarak görülmesi, kişilerin istekleri dışında hastaneye yatırılmasına (bkz. A/HRC/41/33) ve sözde dönüşüm terapileri³⁴ gibi zorla yapılan tedavilere sebep olabilmektedir. Bu uygulamalar genellikle insanların rızası olmadan ve bazı durumlarda işkencenin de dâhil olduğu şekillerde kişilere dayatılmaktadır. Bu uygulamalar çeşitli ülkelerde başarılı şekillerde mahkemeye taşınmış ve yasaklanmıştır (bkz. A/HRC/29/23). Bu tür uygulamalar son derece zararlıdır ve şiddetli bunalım ve acıya, depresyon, anksiyete ve intihar düşüncelerine sebep olabilmektedir.³⁵
24. Sağlık çalışanları tarafından gerçekleştirilen ayrımcı uygulamalar oldukça yaygındır ve bu uygulamalar LGBT'lere randevu vermeyi ya da tedavi uygulamayı reddetme, ağır saygısızlık veya tıbbi gizliliğin ihlali gibi şekillerde görülebilir.³⁶ Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'nda yapılan yakın tarihli bir anket, her beş trans katılımcıdan ikisinin sağlık hizmetlerine erişirken olumsuz bir

³⁰ Bkz. www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24663&LangID=E.

³¹ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), *Sexual health, human rights and the law* (Cenevre, 2015).

³² Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu

³³ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, "Trans sağlığı ve insan hakları" müzakere dökümanı, Aralık 2013.

³⁴ Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu.

³⁵ Christy Mallory, Taylor N. T. Brown ve Kerith J. Conron, "Dönüşüm terapisi ve Genç LGBT'ler", Williams Institute (January 2018), A/HRC/38/43'de alıntılanmıştır.

³⁶ WHO, *Sexual health, human rights and the law*, p. 23. See also submission: Canadian HIV/AIDS Legal Network, p. 2.

deneyim yaşadığını gösteriyor.³⁷ Sağlık hizmeti sağlayıcılarının ayrımcı tutumları bireyleri sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan caydırabilir³⁸ ve LGBT bireylerin kişisel ve tıbbi bilgilerini paylaşma konusunda isteksiz olmalarını sağlayabilir; genel sağlıklarını ve sağlık hizmetlerine erişimlerini tehlikeye atabilir: Arjantin'de yapılan bir ankette, katılan trans kişilerin 10'da 5'inin ayrımcılığa uğradıkları için sağlık merkezlerinden yararlanmayı bıraktıkları açıklanmıştır.³⁹

25. Çok az sayıda tıp eğitimi müfredatı, sağlık standardı ve mesleki eğitim programı LGBT'lere yönelik sağlık hizmetleri için kapsamlı bir yaklaşım benimsemiş durumdadır.⁴⁰ Bu nedenle sağlık hizmeti sağlayıcıları belirli sağlık ihtiyaçlarını yeterince anlamayabilir ve farklı cinsellik ve cinsiyetlere sahip kişilerin karşılaştığı sağlık koşullarının nedenleri hakkında uygunsuz varsayımlarda bulunabilirler.
26. İlişkilerin yasal olarak tanınmaması, aile üyelerinin tedavi ve karar alma süreçlerinde yer almalarını engellemektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, aynı cinsiyetten birliktelik yaşayan kişilerin birbirlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından yararlanabilmelerinin (Bkz. E/C.12/ITA/CO/5), uygulanacak tedavilerle ilgili aynı cinsiyetten partnerlere danışılmasının ve bu mekanizmalara dâhil edilmelerinin ya da sağlık sigortası şirketleri tarafından birlikteliklerinin tanınmasının sağlanması için devletlere çağrıda bulunmuştur.

E. İnanç

27. Yetki sahibi, kurumsallaşmış dinin toplumsal içerme ya da dışlanma dinamikleri üzerindeki güçlü etkisinin farkındadır. Kiliselerin ve inanç temelli grupların temsilcileri tarafından nefret söylemi oluşturan ifadelerin yayılması hakkında elimizde bol miktarda bilgi vardır ve yapılan kışkırtmalar genellikle kişisel bütünlük hakkı da dahil olmak üzere diğer hakları ihlal eden eylemlere yol açmaktadır. Gürcistan'da LGBT ve farklı cinsiyetlerden kişilere yönelen şiddet eylemlerindeki din adamlarının oynadığı rol bu konuya Bağımsız Uzmanın verdiği bir örnektir (bkz. A/HRC/41/45/Ek 1) ve kışkırtma ve fiili şiddet eylemlerinin dini liderler veya dinle ilişkili kişiler tarafından birçok farklı şekilde yürütüldüğünün farkındadır. Bazı bağlamlarda eşcinsellik için ölüm cezasının da dahil olduğu cezalar da dinle açıklanmaktadır.
28. Ancak kurumsallaşmış dinlere yabancılaşma, mutluluğa maneviyat üzerinden ulaşmak isteyen kişiler üzerinde kötü bir etkiye de sahiptir. Yetki sahibi, kurumsallaşmış din kapsamında maneviyata ulaşmaya çalışan LGBT kişilerin

³⁷ Bildirim: Birleşik Krallık.

³⁸ Pan American Health Organization ve WHO, önerge CD52.R6.

³⁹ Veri: Arjantin Milli Ombudsmanı

⁴⁰ WHO, *Cinsel sağlık, insan hakları ve hukuk*.

dışlanma sonucu yaşadıkları zararlar hakkında da bilgi almıştır. Toronto Metropolitan Toplum Kilisesi'nden Peder Brent Hawkes'ın şöyle demektedir:

“Aramızdaki birçok LGBTQI, cinsellikleri ve maneviyatları arasında bir seçim yapmaya zorlanmıştır... Bu mücadele hali içinde gidip geliyoruz... İnanç topluluklarının yapıp yapabileceği, en iyi ihtimalle refahı ve mücadeleyi öğretmektir. Refahı öğreterek kişilerin birbirini sevmesini, birbirlerinin yanında olup desteklemesini sağlarken daha açık, daha sevgi dolu ve daha aktif olmanız için sizi zorlarlar. Ve ben hem refahı hem de mücadeleyi başaramadım.”

F. Kamusal alanlar

29. Sosyal entegrasyon, LGBT bireylerin kamusal alana özgürce erişebilme ve kendilerini kamusal alanda ifade edebilme becerileri ile ilgilidir.⁴¹ Bu alanlarda şiddet ve ayrımcılık, kişilerin cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerini açıkça ifade etmelerine karşı bir yaptırım şeklinde, daha sık - ve daha acımasız - olarak ortaya çıkar. İddiaya göre Peru'da polis memurları aynı cinsiyetten çiftleri kamusal alanlardan çıkarmakta ya da çocuklara uygunsuz örnek teşkil ettiklerini öne sürerek aynı cinsiyetten çiftlerden birbirlerine yakınlık göstermemelerini istemektedir.⁴²
30. Rahatsız edici olarak algılanan özellikler ses tonu veya üslup gibi, kişinin pek de kontrol edemediği özelliklerini de içerebilir. İfadeler, "geleneksel olmayan" olarak kabul edilen ailelerde yetiştirilen çocukların uğradığı saldırganlık gibi, en istemsiz özelliklere bile uzanmaktadır.⁴³
31. Kamusal alana yönelik sınırlamalar her zaman ve her yerde var gibi görünse de, bu sınırlamalar kendilerini özellikle, bütün dünyada pek çok engelle karşılaşan LGBT'lerin Uluslararası Homofobi, Transfobi ve Bifobi Karşıtı Gün'ü anma yürüyüşü ya da Onur Yürüyüşü gibi yürüyüşler yoluyla özgürce toplanabilme kabiliyeti üzerinden göstermektedir.⁴⁴ Bu bağlamda toplanma ve ifade özgürlüğünün engellenmemesi ve Onur Yürüyüşleri sırasında nefret suçlarına karşı uyanık olup bu suçların engellenmesi Devletlerin en temel sorumlulukları arasındadır.⁴⁵

⁴¹ Uluslararası Jüri Komisyonu (ICJ), “Living with dignity: sexual orientation and gender-based human rights violations in housing, work, and public spaces in India” (Geneva, Temmuz 2019); Özel Raportörün kültürel haklar konusunda yaptığı çağrıya cevaben ICJ, 20 Mayıs 2019'da sunulmuştur (yazarlardan izin alınarak kullanılmıştır).

⁴² Veri: PROMSEX

⁴³ Veri: Uluslararası Çocuk Hakları Ağı

⁴⁴ Uluslararası Doğu Avrupa LGBT+ Eşitliği Koalisyonu

⁴⁵ Örn. Bkz. Belgian National Equality Body and National Human Rights Institution Verisi

32. LGBT bireylerin sağlık hizmetlerine güvenli bir Şekilde eriŐme ihtiyağı, iğme suyu ve temizlik hakkı zel Raportörü tarafından daha önce tanımlanan bir sreğ iÇinde, kamusal alanlar, eğitim ve iş ortamlarında cinsiyetsiz tuvaletlere erişim gibi nesnel olarak zararsız konularda kamuoyunu derinden bölen ve damgalayıcı özellikler taŐıyan tartıŐmalara yol aĐmıŐtır (bkz. A/HRC/33/49).

G. Siyasi ve toplumsal söylem

33. Saygı ya da damgalama, kendisini başka hiÇbir alanda olmadığı kadar siyaset arenasında göstermektedir. Siyasi kampanyalar, referandumlar, politika ve parlamento tartıŐmaları ve adliye önünde yapılan aÇıklamalar tüm dünyada, alıntı yapılamayacak kadar sık biÇimde LGBT'lerin doğası ve ahlaki karakteri hakkında sosyal önyargıları ve yanlış anlamaları ortaya koymaktadır.⁴⁶ Bosna-Hersek, bu tür eylemlerin kamusal figürler tarafından kınanmamasının toplumun bu konulardaki algısını da Őekillendirdiđine dair yerinde bir örnek sağlamaktadır.⁴⁷ Şiddete, nefrete, dışlanma ve ayrımcılığa teşvik,⁴⁸ medya ve kültürel kanallardaki temsiller tarafından da desteklenerek LGBT bireylerin üzerindeki psikolojik baskının artmasına yol aÇmaktadır.⁴⁹ örneğin, bu ĐalıŐmaya sunulan bir veri derlemesinde, Jamaika dans müziğinin sıkĐa gey erkekleri dövmek ve vurmaktan bahsettiği ve gey karşıtı Őiddeti arttırmada bir rolü olduğu ortaya konmuŐtur.⁵⁰

H. Ters tepki

34. AŞırı muhafazakr ve aşırı milliyetĐi grupların cinsel azınlıklar ve cinsiyet azınlıkları zararına yaptıkları kimlik siyasetinin yükseliŐi, süren geliŐme trendine meydan okumakta ve birĐok ülkede LGBT'leri de kapsayan yasa ve politikaların geliŐtirilmesini engellemektedir. Son yıllarda bu gruplar, toplumsal cinsiyet ve cinsellikle ilgili hakları baltalayan söylemler geliŐtirmiŐ, yeni stratejik ittifaklar kurmuŐ ve Şu ana kadar kaydedilen ilerlemeyi yok edebilmek iÇin uluslararası siyaset alanındaki Đabalarını artırmıŐlardır. Bu tür söylemler LGBT'lerin "teki" olarak algılanmasını teşvik etmektedir. Bu tür söylemler dıŐlanmayı teşvik eder ve iŐlenen nefret suğlarının sayısını artırır.
35. Hak karşıtı anlatılara karşı siyasi, dini ve geleneksel liderler, iş sektörleri ve medya tarafından sert bir tutum sergilenmelidir. Toplumun nefret söylemini kınaması azınlık gruplarıyla ittifakları güçlendirir ve bu tür söylem ve davranıŐların herhangi bir toplumda hoş görülemeyeceğine dair güçlü bir mesaj gönderir.⁵¹

⁴⁶ Veri: Slovakya İnsan Hakları Merkezi

⁴⁷ Veri: Bosna Hersek

⁴⁸ Veri: Sırbistan Vatandaşları Vasisi

⁴⁹ Veri: Avustralya İnsan Hakları Komisyonu

⁵⁰ Veri: Kanada HIV/AIDS Hukuki Ağı

⁵¹ Veri: Slovenya EŞitlik Prensibinin Savunucuları

IV. Kesişimselliğe dair bazı örnekler

36. Bu bölümde, Bağımsız Uzman bazı kimliklerin prizmasından kendisine verilen göreve bakarken oluşan bakış açılarını paylaşmaktadır. Tanım olarak kimlik listesi kapsamlı değildir ve sağlanan açıklamalar bütünün yalnızca bir parçasıdır.

İ. Lezbiyen, biseksüel, trans ve çeşitli cinsiyetlerden kadınlar

37. Kadın düşmanlığı, ataerkillik ve cinsiyet eşitsizlikleri, insan varlığının doğumda atanan cinsiyete dayalı bir erkek/kadın ikili sistemi tarafından belirlendiği varsayımıyla birlikte, çeşitli cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip kadınlara karşı şiddet ve ayrımcılığın kökünde yer alıyor. Bu sistem genelde kendisini bu yapıların kabulü ve iyi bir vatandaş olma kavramının birlikteliği ile var eder. Örneğin Bağımsız Uzman, Ukrayna'ya yaptığı ülke ziyareti sırasında, LBT kadınların aşırı sağcı gruplar tarafından, üreme ve annelik gibi toplumsal görevlerini umursamadıkları için vatansız olmamakla suçlandığını öğrenmiştir (A/HRC/41/33, para. 37).
38. LBT ve bu sisteme meydan okuyan diğer kadınların ekonomik güçlenme fırsatlarından dışlanma ve tecavüzle hamile bırakılma, asitle saldırı ve ev içi şiddet de dâhil olmak üzere en çirkin şiddet biçimlerine maruz kalma olasılığı daha yüksektir. Ayrıca orantısız bir şekilde sosyal kontrolün hedefindedirler ve cezai adalet sistemiyle karşılaşma riskleri yüksektir (A/HRC/41/33, para. 34). Bunun yanında LBT kadınlar cinsel yönelimlerini değiştirmek amacıyla psikiyatrik kurumlarda, özel kamplarda, evlerde veya ibadet yerlerinde "onarım terapisine" mecbur bırakılma, zorlanma veya istemsiz olarak "tedaviye" başlatılma riski altındadırlar (A/HRC/41/33, para. 35).
39. Sağlık hizmetlerinde, LBT kadınlar sıklıkla tıbbi bakım sağlayıcıları tarafından ayrımcılığa uğratılmaktadırlar, kötü muamele görmektedirler ve yanlış şekilde teşhis edilmektedirler; bu durum da onları sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan ya da başladıkları tedavilere devam etmekten caydırmaktadır (A/HRC/32/44, para. 58). Sistemik ayrımcılık aynı zamanda cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimi de sınırlamaktadır ve yetki sahibi, tecavüz ve zorla evliliğin uygulandığı durumlardan dolayı yaşanan gebeliklerle ilgili olarak kendi iradesiyle hareket etmesine izin verilmeyen LBT kadınlar hakkında endişe duymaktadır.
40. LB kadınların damgalanma endişesiyle cinsel yönelimlerini sağlık çalışanlarına açıklamamak için yerinde sebepleri vardır.⁵² Sağlık profesyonelleri tarafından

⁵² Bkz. www.researchgate.net/publication/290479604_Access_to_health_services_by_lesbian_gay_bisexual_and_transgender_persons_systematic_literature_review.

uygunsuz sorular sorulmasının oldukça yaygın olduğu bildirilmiş olup⁵³ ABD'den küresel sağlık yardımı alan cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve haklarıyla ilgili programlar küresel "gag kuralından" etkilenmiş, bu durum da LGBT topluluğunun sağlık hizmetlerine erişebilmesini olumsuz yönde etkilemiştir. (A/HRC/41/45/Add.2, para. 61).

** Gag kuralı: ABD'den küresel sağlık yardımı alan sivil toplum örgütlerinin, tanıtımı ve savunusu da dâhil olmak üzere, kürtaja ilgili eylemlerini yasaklayan kural.*

41. Kadınların karşılaştığı eşitsiz ücret ve ücret almadıkları ev işlerinin sırtlarına yüklenmesi gibi ayrımcılıkların olduğu ortamlarda lezbiyen kadınlar cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden genelde daha ağır bir ayrımcılıkla karşılaşmaktalar.⁵⁴ Maaş farkları, emeklilik planlarına daha az katkı ve dolayısıyla emeklilikte daha yoksul kalmak anlamına da gelmektedir.⁵⁵

J. Genç kişiler

42. LGBT gençler diğer pek çok dezavantajın yanında ekonomik bağımlılık ve aile ve toplum bağlarına dayanmak gibi belli başlı dezavantajlara sahiptirler. Bu dinamikler, reşit olmayan ve ailelerine açılmayan gençler ayrımcılığa yönelik destek alabilmek için ebeveynlerinden izin almaları gerektiğinde kritik hale gelir.⁵⁶ Yetki sahibi, yakın akrabalarının LGBT gençleri "onarım terapilerine" zorlaması da dâhil olmak üzere, davranışlarını veya cinsel arzularını gizlemeye veya değiştirmeye zorladıklarına dair bol miktarda bilgi aldı.⁵⁷
43. Siber zorbalık da dâhil olmak üzere eğitim ortamlarında şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmak; güvensizlik hissi, okula gitmemek, okula aidiyet duygusunun azalması ve akademik başarı şansının azalması ile sonuçlanır.⁵⁸ Gürcistan'dan genç bir lezbiyen Bağımsız Uzman'a şöyle diyor: "Okulda bana isim takılmadığı bir gün bile olmadı; sonunda ailem sadece okuldan ayrılmamı söyledi. Zaten ben de ev işlerine yardımcı olup zamanı geldiğinde evlenmek istiyordum." (Bkz. A/ HRC/41/45/Add.1).
44. Rapor edilen eşitsizlikler arasındaki yüksek düzeyde uyuşturucu kullanımı ve erken yaşta yüksek riskli cinsel davranış oranları, depresyon, intihar düşüncesi ve

⁵³ Alexis Hoffkling, Juno Obedin-Maliver and Jae Sevelius, "From erasure to opportunity: a qualitative study of the experiences of transgender men around pregnancy and recommendations for providers", BMC Pregnancy and Childbirth, 2017, s. 332, ILGA verisi, s. 2'de alıntılanmıştır.

⁵⁴ ILO, "France", Pride at work working paper, No. 2;a.g.e., "South Africa", Pride at work working paper, No. 4.

⁵⁵ Veri: Association BaBe.

⁵⁶ Veri: Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

⁵⁷ Veri: ILGA World.

⁵⁸ Veri: PROMSEX

girişimlerinde görülen görece yüksek riskler sağlık çalışanlarıyla yaşanmış kötü tecrübelerle birleştiğinde, genç bireyleri akıl sağlıkları ile ilgili profesyonel destek almaktan alıkoymaktadır.⁵⁹ Hollanda'da yapılan yakın tarihli bir çalışmada, LGBT gençlerin intihar girişiminde bulunma olasılığının diğerlerinden 4-5 kat daha fazla olduğu ve bu yüksek oranın en önemli belirleyicisinin okulda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dair aldıkları olumsuz tepkilerin olduğu ortaya konulmuştur.⁶⁰ Pek çok sağlık çalışanının LGBT gençlerin yaşadığı zorlukları algılayamaması ve onları özelleşmiş birimlere yönlendirmemesi sebebiyle, sağlık personelindeki damgalama ve cehaletin bu konuda büyük rol oynadığı görülmektedir.⁶¹

45. LGBT gençler, evsizlikten orantısız bir şekilde etkilenmektedir (bkz. A/70/270)⁶². Bu durum cinsel ve diğer şiddet türlerini ve sosyoekonomik yoksunluğu da içeren dini ve kültürel hoşgörüsüzlükten kaynaklanmaktadır (bkz. A/HRC/31/54).⁶³ Hindistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu, transseksüel çocukların terk edilmesinin 12 gibi erken yaşlardan başladığını ve ailenin çocuğu reddetmesiyle artan güvenlik açığının bir sonucu olarak,⁶⁴ bazı durumlarda LGBT gençlerin aynı yaş grubundaki evsiz nüfusun yüzde 40'ını oluşturduğunu bildirdi. Aile evlerinden kovulan reşit olmayan çocuklar ve gençler, ebeveynleri tarafından alınan devlet yardımlarını genelde alamazlar; bu da onları güvenli bir şekilde barınmak ve belirli risklerden korunabilmek için gereken araçlardan mahrum bırakır.⁶⁵ Devlet hizmetleri tarafından korundukları durumlarda ise, barınma programlarındaki LGBT çocuklar ve gençler yasal yaşa geldiklerinde kendilerini sokakta bulma riskiyle karşı karşıya kalırlar. LGBT gençlerin orantısız bir şekilde koruyucu ailelere verildiği, dilencilik ve seks işlerinde çalıştırıldığı ve sığınma evlerine alınmadığı bir döngü devam etmektedir.

K. Yaşlı kişiler

46. Yaşlı kişiler konusunda veri ve yapılan çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Yine de yetki sahibi, bu kişilerin izolasyon ve yalnızlıkla karşı karşıya olduğuna işaret eden bilgiler aldı. Aile reddi ve belirli aile biçimlerinin tanınmasındaki sınırlamalar ve yardımcı üreme tekniklerine sınırlı erişim, genellikle yaşlı LGBT'lerin minimum aile desteğine sahip olduğu anlamına gelmektedir.⁶⁶ Bu faktörler birleştiğinde yaşlı LGBT kişileri sıkıntılı durumlara sokabilmekte ve kurumlar tarafından bakılmaya olan ihtiyacı arttırabilmektedir. Bu kurumlarda

⁵⁹ Veri: Avustralya İnsan Hakları Komisyonu.

⁶⁰ Veri: Avustralya.

⁶¹ Veri: CHOICE for Youth and Sexuality

⁶² Veri: Avustralya

⁶³ Veri: Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

⁶⁴ Veri: Hindistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu

⁶⁵ Veri: KANADA HIV/AIDS Hukuki Ağı

⁶⁶ Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu

bakım gören kişilerin daha önceden açık bir şekilde yaşadıkları kimliklerini tekrar gizlemeye itildikleri rapor edilmiştir.

47. Yaşlı kişilere yönelik barınma ve destek hizmetleri genellikle LGBT'lere güvenli, sıcak ve destekleyici bir hizmet sağlamıyor gibi görünmektedir.⁶⁷ Örneğin İrlanda'da yapılan bir çalışmaya göre birçok yaşlı LGBT, bakım evlerini kendilerine iyi davranılan ya da sağlık ihtiyaçlarına dikkat edilen yerler olarak tanımlamıyor.⁶⁸ Kendilerine bakan aile üyeleri ve/veya bakım personeli, yaşlı trans ve çeşitli cinsiyetlerden kişilerin cinsiyet kimliğini onaylamayı reddedebilmekte ve onları doğumda atanan cinsiyetlerine göre yaşamaya zorlayabilmektedir.⁶⁹ Avustralya, bazı LGBT'lerin yaşlı bakım ortamında ayrımcılıkla karşılaştıklarında geçmiş deneyimlerini tekrar yaşamaktan korkabileceklerini not etmiştir.⁷⁰
48. Buna ek olarak, istihdamda ayrımcılık LGBT kişilerin emeklilik planlarına katkının daha az olması ve buna bağlı olarak bu kişilerin emeklilikten sonraki gelirlerinin daha az olduğu anlamına gelmektedir. Bireyler, aynı cinsiyetten partnerlerinin emeklilik haklarından yararlanamayabilirler; bu da onları kira veya ipoteklerini geri ödeyemez hale getirebilmekte ve evlerinden çıkarılmalarına sebep olabilmektedir. Yasal olarak hayatta kalan partnerlerine mal bırakamayabilirler ve hayatta kalan partnerler, ölen partnerleriyle yaşadıkları evde yaşamaya devam edemeyebilirler.
49. Tüm kişileri etkileyen yaşamın sona ermesi ile ilgili konularda hayatta kalan partnerin bu konularda fikrinin alınmaması ve karar alma hakkının olmamasıyla ilgili yetki sahibine pek çok bilgi gelmiştir. Emekli aylıkları ve sosyal güvenlik ödemeleri de dâhil olmak üzere hayatta kalan partnerlere yapılan ödemeler, dünyadaki ülkelerin büyük çoğunluğunda olumsuz yönde etkilenmektedir. İrlanda yaptığı veri sunumunda, yaşlı LGBT bireylerin genellikle yaşam sonu ve ölüm sonrası isteklerinin bazı aile üyeleri tarafından saygı görmeyeceğinden korktuklarını belirtti. Bu durum Devletler bazı aile biçimlerinin yasal olarak tanınmasını sınırlandırdığında daha da şiddetlenmektedir. Topluluk üyeleri, yaşadıkları kaybın tanınmaması, yasal komplikasyonlar ve resmi olarak ailenin parçası sayılmayan kişilerin bakım ünitelerine alınmaması gibi yakınlarını kaybettiklerinde ortaya çıkan ek zorluklar da tarif etmişlerdir.⁷¹

L. Engelli kişiler

50. Engelli LGBT kişiler eğitim, konut, istihdam ve sağlık, özellikle cinsel haklar ve üreme haklarına ilişkin ayrımcılığın yanında sıklıkla kesişimsel ayrımcılık, daha fazla sosyal dışlama ve şiddet, izolasyon ve engellerle karşı karşıya kalmaktadır.

⁶⁷ Bkz. www.cpa.org.uk/information/reviews/CPA-Rapid-Review-Diversity-in-Older-Age-LGBT.pdf.

⁶⁸ Veri: İrlanda

⁶⁹ Veri: Avustralya

⁷⁰ A.G.E.

⁷¹ Veri: İrlanda

Bildirildiğine göre, farklı yönelimler ve kimlikler söz konusu olduğunda artan cinsellik üzerinden damgalanma önemli bir rol oynamaktadır: "İkinci açılma"⁷² terimi, herhangi bir resmi ya da gayri resmi sektörle iletişime geçildiğinde zorla yapılan kimlik ifşasını tarif etmektedir. İrlanda'dan gelen bir veri, yaşam düzenlemeleri de dâhil olmak üzere karmaşık faktörler nedeniyle, engelli kişilerin genellikle kendilerine bakan kişilerin - bu kişiler genelde aile üyelerinden oluşmaktadır - sürekli yanlarında olmalarından kaynaklanan mahremiyet eksikliği ile bağlantılı olarak cinsel kimliklerini ifade edemediklerini not etmiştir.⁷³

51. LGBT kişiler ile ilgili diğer durumlarda olduğu gibi, bu konuda da yapılan araştırma sayısı çok azdır; ancak, bazı çalışmalar bu kesişimsellikte yaşayanların içinde bulunduğu eşitsiz sağlık koşullarının belirlenmesinde ilerleme kaydetmiştir.⁷⁴ Ayrımcılık kendini en çok yardım taleplerinin reddi ve ilişki kurma hakkı üzerinden ve daha fazla görülen zorla tıbbi müdahalelerle göstermektedir.⁷⁵ Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu, engelli bir grup LGBT ile görüşüğünü ve başkalarının görünmez engeller hakkındaki tutum ve varsayımları nedeniyle yaşadıkları zorlukları ve kişinin rızasının, engelli olması halinde, nasıl elinden alınabildiği hakkında görüşmeler yaptıklarını bildirmiştir.⁷⁶

M. Sığınmacılar, mülteciler, göçmenler ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişiler

52. LGBT bireylerin içinde bulunduğu yapısal kırılganlık göçmen, sığınmacı ve mülteci statüleriyle daha da karmaşık hale gelebilir. Evlerindeki ayrımcılık ve şiddetten kaçarken, yolculuklarının her anında, göçmenlik bürosu memurlarının, insan kaçakçılarının elinde çeşitli şiddet, suistimal ve sömürü biçimlerinin hedefi haline gelebilmektedirler.
53. Sonuç olarak, hayatta kalma stratejisi genellikle sadece taciz ve istismardan kaçmak için değil, aynı zamanda yiyecek, günlük ihtiyaçlar ve barınma ihtiyaçlarını giderebilmek için kimliklerini gizlemeye dayalıdır.⁷⁷ Kimliğin gizlenmesi, yardım sağlayıcılarının doğru ve yeterli desteği sağlamasını daha da zorlaştırır ve acil bir durumda veya göç sırasında uygulamaya konan tesisler LGBT'lerin ihtiyaçları için uygun olmayabilir;⁷⁸ bu durumdan dolayı transit ve göç eden kişilerin hedeflediği ülkelerdeki bireysel korunma ihtiyaçlarının doğru analizi, sığınma ve temizlik

⁷² Sydney Gey ve Lezbiyen Lobisi, "Uncloseting discrimination: consultation report on the intersections of discrimination", Mart 2012.

⁷³ Veri: İrlanda

⁷⁴ Kimberly Rutherford, John McIntyre, Andrea Daley ve Lori Ross, "Development of expertise in mental health service provision for lesbian, gay, bisexual and transgender communities", Medical Education, sayı 46, No. 9 (Eylül 2012).

⁷⁵ Silvia Quan'ın Uluslararası Engelli Birliği'nde yaptığı konuşma, 27 Ağustos 2018

⁷⁶ Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu

⁷⁷ Bkz. www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/201902-gender-dimension.pdf.

⁷⁸ Veri: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR).

tesislerinin yanında kalıcı barınma imkânlarının sağlanması özellikle önem taşımaktadır.⁷⁹ Aynı cinsiyetten çiftler ve aileleri, hizmetlerin verilmesi sırasında birbirinden ayrılma ya da ilişkilerine uygun olmayan biçimde davranılma riski taşımaktadır.

54. Buna ek olarak, LGBT-duyarlı sağlık ve üreme haklarına ilişkin hizmetlere erişim, yolculukları boyunca hareket halindeki LGBT'ler için tüm aşamalarda özellikle zor bir hal almaktadır. Örneğin, hormon ve cinsiyet geçişi ile ilişkili tedavilerin kesilmesi özellikle zararlı olabilir ve kendi kendine ilaç almak gibi tehlikeli durumlara yol açabilir.
55. Damgalama ve ayrımcılık, göçmenlerin, ülke içinde yerlerinden edilen kişilerin, sığınmacıların, mültecilerin ve göçmen işçilerin cinsel yönelimlerini ve cinsiyet kimliklerini açıklamalarını şiddetle engelleyebilir. Bu da göçmenler için, özellikle de kendilerine yönelik zulüm ilk etapta cinsel yönelimlerine ve cinsiyet kimliklerine dayanarak ortaya çıkmışsa,⁸⁰ sığınma taleplerine ilişkin engeller oluşturabilir. Resmi olarak bir statüye sahip olmayan LGBT göçmenler tacize, şiddete ve sömürüye karşı daha savunmasız durumda kalabilir; katlandıkları istismar ve insan hakları ihlalleri için tazminat istemelerini engelleyebilir.
56. Düzensiz giriş ve kalış nedeniyle gözaltında tutulan LGBT göçmenler sosyal izolasyona, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalabilecekleri için, göç gözaltısı özellikle zarar verici bir durumdur. Bu olumsuz deneyimler trans kişiler için daha da karmaşık hale gelebilir çünkü genellikle kendi cinsiyetlerine uymayan koşullarda alıkonurlar veya uzun bir süre tecrit altında tutulurlar.
57. Refakatsiz LGBT çocuklar, hizmet sağlayıcılarla ilgili bilgi eksikliklerinden kaynaklanan hizmetlere erişim engelleriyle karşılaşmaktadırlar. Ayrıca, güvenli barınma hizmetlerine ulaşamamaktadırlar. Genç yaşlarıyla da ilintili farklı psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanmaması da dâhil olmak üzere fiziksel güvenliklerine yönelik daha fazla tehditle karşı karşıya kalmaktadırlar; buna ek olarak, tanımlama prosedürleri tarafından gözden kaçırılma riski altındadırlar.⁸¹
58. İspanya, sunduğu verilerde, ülkelerini ve sosyal çevrelerini geride bırakmak zorunda kalan ve bu yüzden dışlanma, yoksulluk, madde bağımlılığı, şiddet ve sağlıkla ilgili sorunlara son derece açık hale gelen göçmen trans seks işçilerinin aşırı savunmasızlığını vurgulamıştır.⁸² İrlandalı bir sivil toplum kuruluşu tarafından yayımlanan bir araştırmaya göre, İrlanda'da yaşayan LGBT göçmenlerin yüzde 50'den fazlası ruh sağlıklarını olumsuz değerlendirmiş ve yüzde 54'ü toplumdan

⁷⁹ Bkz. www.ohchr.org/FR/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=24764&LangID=F;A/HRC/29/34/Add.2.

⁸⁰ Veri: UNHCR

⁸¹ A.G.E.

⁸² Veri: İspanya

dışlandıklarını, yüzde 40'ı ise homofobik davranışlara maruz kaldıklarını belirtmiştir.⁸³

N. Doğal ve insani felaket mağdurları

59. Afetler ve krizler, LGBT bireylerin yaşamları üzerinde farklı etkilere sahiptir. Önceden var olan eşitsizlikler, ayrımcılık ve şiddet daha da kötü bir hale gelmekte ve hâlihazırda savunmasız olanları daha büyük risk altında bırakmaktadır (bkz. A/HRC/33/49). Bu sorunların temel nedenlerini tanımak ve ele almak, insani yardımları daha etkili hale getirmek ve kimseyi geride bırakmamak için çok önemlidir.
60. Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri, LGBT'ler söz konusu olduğunda ihmal edilmesine rağmen insani yardımların bir diğer önemli yönüdür. Zaten nadiren optimal bir şekilde verilen cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri, insani yardımların kurgulanışında da hakim olan heteronormatif, ikili cinsiyet varsayımları yüzünden LGBT topluluklar için daha ulaşılamaz veya güvensiz hale gelmektedir: Geleneksel kadın ve erkek ikili cinsiyet tanımına uygun düzenlenmiş tuvalet ve banyo tesisleri, farklı aile yapılarını kabul etmeyen ya da tanımayan yardım dağıtım servisleri veya trans kişilerin insani yardıma erişimlerini pek çok durumda engelleyen, trans kimlikleri tanımayan kimlik kartları gibi.

V. Katılım dinamikleri

61. Başarılı sosyal katılım bazı ön kabullere bağlıdır. Birincisi, varoluşlarının gereği olarak ve diğer her insan gibi, LGBT kişiler sosyal dokuya önemli katkılarda bulunmaktadır. İkincisi, var olan yönelim ve kimliklere bağlı arzuların yerine getirilmesi yoluyla mutlu olma arzusu, insan haklarının kullanılmasının bir ifadesidir. Üçüncü olarak, insan haklarının tatmini de topluma katkılarının tam potansiyelini ortaya çıkarmak için kilit rol oynamaktadır.
62. Aksini düşündüğümüzde, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini ve onlardan ayrı değerlendirilemeyecek meşru arzu ve istekleri bastırmaya zorlanmak, sosyal anlamda bireye bir yarar sağlamayacaktır. Kendinin farkında olmama, kendinden nefret etme ve yalan söyleme, herhangi bir toplumsal norm tarafından hiçbir durumda teşvik edilmemeli veya şiddet ve ayrımcılıktan kaçınmanın tek yolu olarak herhangi bir kişiye zorlanmamalıdır. Bu dinamikler, LGBT kimliklerin reddinin daha yaygın olarak görüldüğü coğrafyalarda daha belirgindir: çevrimiçi partner bulma uygulaması Grindr tarafından Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki eşcinsel erkekler arasında yapılan son ankette katılımcıların yüzde 71'inin cinsel yönelimlerini ailelerinden gizlediği ortaya çıkmıştır.

⁸³ Veri: İrlanda

63. Tüm dünyada, Devlet ve Devlet dışı kuruluşlar LGBT bireylerin sosyal katılımını teşvik etmek için yaratıcı stratejiler ve çerçeveler tasarlıyor ve uyguluyorlar. Bu, ayrımcılık ve şiddetin çok boyutlu ve kesişimsel doğasını hesaba katmak zorunda olan karmaşık bir görevdir. Yetki sahibi konuyla ilgili Devlet sorumluluğu ile ilgilendiği için, belirlenen önlemler mevzuat, kamu politikası ve adalete erişim açısından ifade edilmektedir.

O. Cinsiyet kimliğinin suç olmaktan çıkarılması ve yasalar tarafından tanınması

64. Sosyal içermenin gerçekleşmesi için kişiyi cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden dolayı cezalandıran ya da kişinin kimliğini yok sayan mevcut yasal ve siyasi çerçevenin kaldırılıp yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yetki sahibi, bu konuyla ilgili olarak, raporun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi gereken, kapsamlı bir kılavuz yayımlamıştır (bakınız: A/72/172 ve A/73/152).

P. Ayrımcılık karşıtı yasalar

65. Sosyal katılım önlemleri kataloğunda, uluslararası insan hakları hükümleri doğrultusundaki ayrımcılık karşıtı yasalar asli araç olarak belirtilmiştir.⁸⁴ Çoğu ülkede geniş anlamlarla düzenlenmiş ayrımcılık yasakları içeren anayasa maddeleri ve yasalar vardır. Birçoğu cinsiyet⁸⁵ bağlamında durumu ele alırken az sayıdaki ülkenin yasaları cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık karşıtı yasalar düzenlemiştir.⁸⁶
66. Botswana İstihdam Değişiklik Yasası (2010) getirdiği diğer değişikliklerin yanında açıkça işyerinde cinsel yönelim temelli ayrımcılığı yasaklamaktadır. Cabo Verde İş Kanunu bir çalışanın cinsel hayatı hakkında soru sorulmasını yasaklamakta ve cinsel yönelim temelinde ayrımcılık yapanlara yaptırım uygulamaktadır.⁸⁷ Arnavutluk İş Kanunu ise hem cinsel yönelim hem de cinsiyet kimliği gerekçesiyle ayrımcılığa karşı koruma sağlamaktadır.
67. Benzer somut önlemler sosyal güvenlik alanında da görülebilir: Meksika Sosyal Güvenlik Enstitüsü, sigortalı veya emekli kişilerin eşlerinin, aynı cinsiyetten evlilik

⁸⁴ İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si, madde 7; Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, madde 2, para. 3 (a) ve madde 26; İnsan Hakları Komitesi genel yorum No. 20 (1992); İşkenceyle Mücadele Komisyonu genel yorum No. 2 (2007); Genel Kurul'un 60/147 sayılı kararı; A/72/172.

⁸⁵ Veriler: Endonezya Ulusal Kadına Karşı Şiddet Komisyonu; Belçika Ulusal Eşitlik Kurumu ve Ulusal İnsan Hakları Enstitüsü.

⁸⁶ Veriler: Doğu Avrupa LGBT+ Eşitlik Koalisyonu; Avustralya; Malta; Küba; Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

⁸⁷ Bkz. www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_126760.pdf.

olup olmadığına bakılmaksızın,⁸⁸ hastalık ve doğum sigortalarından yararlanabilmelerini sağlayan bir yorumlama kriteri yayımlamıştır. İsveç'te, LGBT kişiler ve aynı cinsiyetten çiftler eşit sosyal koruma haklarına sahiptirler.⁸⁹

68. Batı ve Doğu Avrupa'da birçok ülke ve diğer bölgelerden (örneğin; Fiji, Venezuela Bolivar Cumhuriyeti ve Filipinler'deki Quetzon City) bir dizi ülke, kişilerin barınma hakkına yönelik cinsel yönelim temelli ayrımcılığa karşı bir dizi yasa çıkarmıştır. Macaristan ve Birleşik Krallık gibi bazı diğer ülkeler bu sektörde cinsiyet kimliği temelinde de koruma sağlayan yasalara sahiptir.

Q. Siyasi katılım

69. LGBT'lerin sosyal dokuya entegrasyonu, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 21. maddesinde öngörüldüğü gibi, yönetimde görev alma ve kamu hizmetlerine erişim haklarının gözlemlenmesiyle alakalı önlemlerin alınmasıyla mümkün olabilir. Perulu PROMSEX örgütü, 2016 yılında bu konuda yaptığı çalışmada, kamu işlerinin yürütülmesine katılımın sosyal gruplar arasındaki anlayış ufkunu nasıl genişlettiğini ve önyargı ve klişelerin çoğalmasını nasıl engellediğini ortaya koydu.⁹⁰ Verilerin var olduğu bazı bağlamlarda oluşan resim cesaret vericidir: Birleşik Krallık, Haziran 2017 itibariyle seçilen 45 milletvekiliyle dünyanın kendilerini gey, lezbiyen veya biseksüel olarak tanımlayan en fazla sayıda milletvekiline sahip ülkesi olduğunu açıklamıştır.⁹¹
70. Diğer olumlu uygulamalar kurumsallaşmış süreçlerin oluşturulması ile ilgilidir: Malta'da LGBT'leri etkileyen mevzuatın geliştirilmesinde hükümet, yerel LGBT sivil toplum temsilcilerinden oluşan bir LGBT İşleri Danışma Konseyi kurmuştur.⁹² Yetki sahibi, özellikle LGBT başkanlık komisyon üyeleri ve elçilerinin kapsamlı ve güçlü etkisini ilk elden deneyimlemekten büyük oranda etkilenmiştir. Bu model, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde şiddet ve ayrımcılık kaygılarını iç gündemin en yüksek seviyelerine taşımakta ve aynı zamanda Devletlerin uluslararası gündemine de yansıtılmaktadır. Kanada, Kosta Rika ve Amerika Birleşik Devletleri, bu modeli en iyi uygulayan ülkeler olarak yeni uygulamalar için ilham vermektedirler.
71. Amaca yönelik istişareler yoksulluk dinamiklerinin nasıl kırılabileceği ve sürdürülebilir kalkınmanın nasıl mümkün kılınabileceği konusunda kişisel bir anlayış yaratabilir. Küresel düzeyde, LGBTİ Paydaşlar Grubu'nun önemli grupların yürütücü kadroları ve üst düzey siyasi forum koordinasyon mekanizmalarının diğer paydaşları tarafından tanınması büyük bir kazanım olmuş ve LGBTİ Paydaş

⁸⁸ Veri: Meksika.

⁸⁹ Veri: İsveç.

⁹⁰ Bkz. <https://promsex.org/wp-content/uploads/2018/03/IgualdadParaConstruirDemocracia.pdf>.

⁹¹ Veri: Birleşik Krallık.

⁹² Veri: Malta

Grubu'nun 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin takip ve gözden geçirme süreçlerine dahil edilmesini sağlayacak kapılar açmıştır. Yerel düzeyde, 2014-2017 yılları için LGBTİ'lere yönelik kapsamlı kamu politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasına LGBTİ sivil toplumunun kapsamlı katılımına yönelik ülkenin çeşitli bölgelerinde toplantılar da dâhil olmak üzere çalışmalar yapan Ekvator örneği mevcuttur.⁹³

72. LGBT temsili topluluk kuruluşlarıyla sınırlı olmak zorunda değildir. Kapsamlı sosyal ve siyasi katılım ortamında, diğerlerinin yanında, LGBT sağlık profesyonelleri, öğretmenler, hükümet temsilcileri, milletvekilleri, polis memurları ve sendika temsilcilerinin katılımı sağlanmalıdır. Örneğin, Birleşik Krallık Eğitim Bakanlığı, LGBT öğretmenlerin işyerinde ve toplumda görünürlüğüne destekleyen ve teşvik eden projeleri içeren ve finanse eden bölgesel eşitlik ve çeşitlilik merkezleri oluşturmuştur.⁹⁴ Yeni Zelanda Sendikalar Konseyi LGBT sendika üyeleri için bir ağ olarak hizmet vermek üzere "Out@Work" Konseyini kurmuştur.⁹⁵
73. Bu katılım düzeyi, LGBT bireylerin gerçekleştirdiği toplumsal ve kamu hizmetlerine de yansiyabilir, bu da topluma aktif olarak katkıda bulunmayı seçenler için bir eylem alanı olarak hizmet edecektir. Hindistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu iyi bir uygulama örneği olarak Delhi'de trafiği yönetmek için sivil polis gönüllüleri olarak translara görev vermiştir.⁹⁶

R. Kamusal politika

74. Tanım olarak, etkili ve verimli kamu politikası şiddet ve ayrımcılığa yönelik iyi yönetişimin temelinde yer almaktadır. İyi politikanın temel bir özelliği bütünselci yapısıdır; örneğin, Hollanda ve Birleşik Krallık ayrımcılık karşıtı yasalar, eylem planları, kapsayıcı ulusal müfredat, cinsiyet tanıma, veri toplama, bilgi ve yönergeler, sivil toplum kuruluşları ile ortaklıklar⁹⁷ ve kaydedilen ilerlemeyi yıllık incelemeler yoluyla takip etmenin dâhil olduğu çeşitli destek sistemlerinden oluşan kapsamlı ulusal politika yaklaşımları benimsemiştir. Sosyal katılımın teşviki için kamu politikalarının etkin ve verimli bir şekilde izlenmesi ve değerlendirilmesi bu sistemlerin temel bir bileşenidir. Bu sistemlerden biri "LGBTİ Katılım Endeksi"dir ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı şu anda bu projede kullanılmak üzere bir göstergeler kataloğu geliştirmektedir.⁹⁸
75. Bazı Devletler, ayrımcılıkla mücadele etmek ve LGBT bireylerin eşitliğini kesişimsel bir perspektifle teşvik etmek için politika çerçeveleri ve eylem planları

⁹³ Veri: Ekvador

⁹⁴ Veri: Birleşik Krallık

⁹⁵ Bkz. www.union.org.nz/outatwork/.

⁹⁶ Veri: Hindistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu

⁹⁷ Veri: Hollanda; CHOICE for Youth and Sexuality.

⁹⁸ Bkz. www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hiv-aids/lgbti-index.html.

benimsemiştir.⁹⁹ Slovenya'da, Sağlık Bakanlığı erkeklerle seks yapan erkekler için temas öncesi profilaksi uygulamasına ilişkin bir pilot proje yürütmekte ve erkeklerle seks yapan erkekler için HIV/STI (STI: cinsel yolla bulaşan hastalık) testlerine ve danışmanlık ve akran desteğine odaklanan sivil toplum örgütü programlarını düzenli olarak finanse etmektedir.¹⁰⁰ Avustralya'da hükümet, sağlık ortamlarının yerli LGBTİ topluluğuna kültürel açıdan daha duyarlı hale gelmesine yardımcı olacak bir program finanse etmekte ve evsiz veya evsiz kalma riski altında olan LGBTİ gençleri ve aileleri için uzman hizmetleri desteklemektedir.¹⁰¹ Buna ek olarak, Avustralya Yaşlı Bakım Çeşitliliği Çatı Organizasyonu, yaşlılar için bakım hizmetleri tasarlayıp sunmakta ve bu bağlamda yaşlı LGBTİ'lerin karşılaştığı belirli engelleri ve zorlukları ortadan kaldırmak için eylem planları geliştirmektedir.¹⁰²

76. Arjantin'in Buenos Aires eyaletinde yasama organı çalışma alanlarında trans çalışan kotası uygulanmasına karar vermiştir¹⁰³ ve Uruguay'da trans kişilerin ortaöğretime yeniden entegre edilmesi amacıyla, materyal ve ulaşım masraflarının karşılanmasının da dahil olduğu bir pilot program şu anda uygulanmaktadır.¹⁰⁴
77. Birçok LGBT'nin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini açıklamaya hazır olmadığı göz önüne alındığında, telefonla ve çevrimiçi hizmetlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Yetki sahibi; Arnavutluk,¹⁰⁵ Arjantin,¹⁰⁶ Honduras¹⁰⁷ ve Slovakya'da¹⁰⁸ şiddete karşı destek için çağrı merkezlerinin açıldığı ve çevrimiçi hizmetler başlatıldığı bilgisini almıştır.

S. Farkındalık ve duyarlı hale getirme

78. Toplumsal farkındalık ve duyarlılık kampanyaları kamuoyunun dönüşümü için temel niteliğindedir. Örneğin, 2015-2017 yılları arasında Slovenya Çalışma, Aile, Sosyal İşler ve Fırsat Eşitliği Bakanlığı, sivil toplum kuruluşu Legebitra ve Ljubljana Üniversitesi Sanat Fakültesi ile birlikte LGBTQI+ kişilere karşı sosyal tutumu geliştirmeyi amaçlayan "Eşitliğe Önem Vermeye Cesaretin Var mı" başlıklı projeyi hayata geçirdi.¹⁰⁹ Öğretmenler, sağlık profesyonelleri, kolluk kuvvetleri ve adalet zincirindeki tüm aktörler de dâhil olmak üzere kamu görevlilerinin eğitimi ve duyarlılıklarının geliştirilmesi, aynı zamanda cinsel yönelimler ve cinsiyet

⁹⁹ Veriler: Bosna Hersek; İrlanda; Malta; Hollanda; Birleşik Krallık.

¹⁰⁰ Veri: Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

¹⁰¹ Veri: Avustralya.

¹⁰² A.G.E.

¹⁰³ Veri: Arjantin Milli Ombudsmanı

¹⁰⁴ Veri: Uruguay

¹⁰⁵ Veri: Arnavutluk.

¹⁰⁶ Veri: Arjantin Milli Ombudsmanı.

¹⁰⁷ Veri: Honduras.

¹⁰⁸ Veri: Slovakya İnsan Hakları Merkezi.

¹⁰⁹ Veri: Slovenya Eşitlik Prensibi Savunucuları.

kimliklerle ilişkilendirilmiş çeşitli damga ve klişelerin ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.¹¹⁰

79. Sosyal ve kültürel değişimi teşvik etmenin gerekliliğini kabul eden Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), 2013 yılında Free & Equal (Özgür & Eşit) kampanyasını başlattı (www.unfe.org). Kampanya, LGBTİ'lerin eşitliği için tüm Birleşmiş Milletler sistemini kamuoyu çalışmasına dâhil ederek eşitliği artırmayı ve ayrımcılığa karşı mücadele etmeyi amaçlıyor. Kampanya, sosyal ve geleneksel medya aracılığıyla yüz milyonlarca insana ulaşmış ve aynı zamanda Birleşmiş Milletler ülke ekipleri ve dünya çapında 35'ten fazla ülkede yerel ortaklarla birlikte çalışarak ulusal düzeyde kampanyalar ve yerel bağlamlara uygun etkinlikler düzenlenmesini sağlamıştır.
80. Ciddi mesajlar akılda kalıcı, samimi ve yüreklendirici biçimlerde verildiğinde kampanyalar daha başarılı olacaktır. Yeni Zelanda'da, sivil toplum kuruluşu Rainbow YOUTH (Gökkuşluğu Gençliği), "Gey değilse, gey değildir!" sloganı altında, kelimenin aşağılama amacıyla kullanılmasına karşı ulusal bir reklam kampanyası oluşturdu.¹¹¹ Kalpleri ve zihinleri değiştirme gücüyle, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılığa ilişkin kaygıların ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kültürel gündeme eklenmesi, insanların algıları üzerinde muazzam bir etki yaratabilmektedir.
81. LGBT bireylerin olumlu, insancıl ve gerçek temsilleri giderek daha fazla film, televizyon ve diğer yayınlar aracılığıyla tasvir edilmektedir. Her yıl düzenlenen düzinelerce film festivali LGBT'lerin sorunları ve endişelerine adanmıştır ve LGBT topluluğunun üyeleri olarak güçlü sesler ortaya çıkmış ve kültürel yaşamın tüm alanlarında tanınmış kişiler arasından müttefikler kazanılmıştır. Eğlence dünyası ve sosyal medyadan da sürekli girdiler mevcuttur.

T. Adalete erişim

82. Adalet sektörü kurumlarının en büyük sorunlarından biri, LGBT'lere yönelik onlarca yıllık istismar ve keyfi eylemlerden kaynaklanan köklü güvensizliğin üstesinden gelmektir. Yakın tarihli bir anket, ankete katılan her beş kişiden ikisinin, anketten önceki yıl LGBT oldukları için bir olay yaşadığını, yüzde 90'nınsa yaşadığı olayı "her zaman başına geldiği" için bir yere bildirmediyini ortaya koymuştur.¹¹² Adalete erişimi teşvik etmek için adımların atıldığı ortamlarda bile ayrımcılığın hala tutunabilmesi ilgi çekicidir. Örneğin Sırbistan Vatandaşları Gözetmeni, diğer tüm

¹¹⁰ Veriler: Bosna Hersek; Ekvador.

¹¹¹ Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu.

¹¹² Veri: Birleşik Krallık.

grupların açık bir şekilde dâhil edilmesinin aksine, LGBT bireylerin ücretsiz adli yardım yasası kapsamında çıkarıldığını bildirmiştir.¹¹³

83. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin açıkça korunmadığı durumlarda,¹¹⁴ LGBT çalışanlar genellikle işyerinde taciz ve ayrımcılık için tazminat istemeye pek başvuramazlar. Korumaların mevcut olduğu yerlerde ise soruşturmalar ayrımcılık için kanıt sunma yüküyle karşı karşıya kalmakta, tanıklarsa LGBT iş arkadaşlarını¹¹⁵ desteklemeye isteksiz olabilmekte, korkabilmekte ya da çalışanlar koruma mekanizmalarından habersiz olabilmekte ya da kullandıkları takdirde ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlardan korkabilmektedirler.¹¹⁶ Yakın tarihli bir anket, LGBT bireylerin yüzde 68'inin işyerinde cinsel tacize uğradığını, üçte ikisininse bunu işverenlerine bildirmedğini ortaya koymuştur.¹¹⁷
84. Adalet erişim ve LGBT'lerin sosyoekonomik ve kültürel olarak içerilmesi ile ilgili çok sayıda iyi uygulama tanımlanabilir. Bölgesel insan hakları mahkemelerinin içtihatları cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılıkla ilgili önemli emsaller içermektedir¹¹⁸ ve ayrımcılık şikâyetlerinin ele alınması genellikle ulusal insan hakları kurumlarının işlevlerinden biridir.¹¹⁹

U. Ortaklıklar

85. Ortaklıklar başarılı katılım süreçleri için hayati öneme sahiptir. Sağlık hizmetlerinin sağlanmasının devlet tarafından tam olarak karşılanmadığı ortamlarda olduğu kadar sivil toplum katkısının önemli olduğu pek az başka sektör vardır. HIV/AIDS'e karşı küresel mücadelede oluşturulan ortaklıklar muazzam sayıda iyi uygulama örneği sağlamaktadır.¹²⁰ Ek örnekler, LGBT topluluklarının kendileri tarafından oluşturulan el kitapları ve kılavuzlardır. Yetki sahibi örneğin, Asya Pasifik Trans Ağı tarafından yayımlanan Asya ve Pasifik'te Translar ve Trans Topluluklar için Kapsamlı Önlem Planı'nın, profesyoneller ve politika yapıcılara rehberlik etmek için gayet kapsamlı ve erişilebilir bir referans belgesi olduğunu düşünmektedir.

¹¹³ Veri: Sırbistan Vatandaşları Gözetimcisi.

¹¹⁴ E/C.12/PER/CO/2-4; CCPR/C/KHM/CO/2; ILO, "Costa Rica", PRIDE at work working paper, No. 1.

¹¹⁵ ILO, "Costa Rica", PRIDE at work working paper, No. 1; A.G.E., "France", Pride at work working paper, No. 2.

¹¹⁶ ILO, "Costa Rica", PRIDE at work working paper, No. 1; A.G.E., "France", Pride at work working paper, No. 2; ibid., "South Africa", Pride at work working paper, No. 4.

¹¹⁷

¹¹⁸ Bkz. www.echr.coe.int/Documents/FS_Sexual_orientation_ENG.pdf; www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_identity_ENG.pdf.

¹¹⁹ Veriler: Nijerya Ulusal İnsan Hakları Komisyonu; Avustralya İnsan Hakları Komisyonu; Slovenya'da Eşitlik İlkesi Savunucuları; Slovakya Ulusal İnsan Hakları Merkezi; Hindistan Ulusal İnsan Hakları Komisyonu; Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu; Sırbistan Vatandaşları Gözetimcisi.

¹²⁰ Veri: Nijerya Ulusal İnsan Hakları Komisyonu.

86. Yetki sahibi, insan haklarını savunmak ve katılım tedbirlerini teşvik etmek amacıyla bir araya gelmenin ortaya çıkardığı olağanüstü güce ilk elden şahit olmuştur. Arjantin'de, örneğin, Lezbiyenler, Geyler, Biseksüeller ve Translar Federasyonu ve Defensor del Pueblo (Ombudsman) Latin Amerika'nın ilk LGBT Savunma Ofisi'ni kurmuştur¹²¹ ve Yeni Zelanda'da transların sağlığını ilerletmek için profesyonel olarak kişilere eğitim, ağ ve işbirliği fırsatları sağlamak amacıyla Aotearoa Trans Sağlığı Profesyonel Derneği (PATHA) oluşturulmuştur.¹²²
87. CHOICE for Youth and Sexuality Derneği (Gençlik ve Cinsellik için Seçenek) sunduğu veride, "Okulda Cinsiyet ve Cinsellik İttifakı (GSA), destekleyici okul personeli, kapsayıcı müfredat, kapsamlı zorbalık ve taciz karşıtı politikalar LGBT öğrencilerin yaşamlarına önemli katkılar yapmakta... Okulda GSA'ların olması LGBT öğrencilerin daha az zorbalıkla karşılaşmasını, bir anlamda LGBT öğrenciler¹²³ için okul güvenliğinin artmasını sağladı ve LGBT'lerin eğitime anlamlı bir şekilde dahil edilmesi kapsamlı ve olumlu bir etkiye sebep olmaktadır" notunu düşmüştür.
88. Geleneksel, toplumsal ve dini liderler dinle bütünleşik kültürü yansıtabilir ve şekillendirebilir. Olumlu ve örnek bir tutum takınarak, çeşitliliği ve kapsayıcılığı benimseyerek, topluluk üyelerinin tutumu üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilirler. Örneğin Cape Town'da LGBT dostu bir cami kurulmuş ve cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri temelinde marjinalleştirilen Müslümanlara destek vermeye başlamıştır. Yetki sahibi aynı zamanda iyi uygulamaları belgeleyen, kaynaklarını geliştiren ve LGBTİ kimliklerinin suç olmaktan çıkarılması için stratejiler geliştiren ve daha da önemlisi, hiçbir dinin LGBT veya çeşitli cinsiyetlerden kişilere karşı şiddet ve ayrımcılığı destekleyemeyeceği ya da hoş göremeyeceği inancıyla hareket eden bir inanç topluluğu olan Global Interfaith Network (Küresel Dinler Arası Ağ) ile de aktif olarak faaliyet göstermiştir.
89. Yetki sahibi, spora katılımı amaçlayan programların olağanüstü bir değere sahip olduğunu düşünmektedir. Örneğin Avustralya'daki "Pride in Sport", spor organizasyonlarına ve kulüplerine LGBT çalışanlar, oyuncular, antrenörler, gönüllüler ve izleyicilerin dâhil edilmesine yardımcı olmak için tasarlanmış bir katılım programıdır.¹²⁴ Malta'da, "Gökkuşluğu Bağcıkları" kampanyası, sporda homofobiye değinmek üzere Malta Futbol Federasyonu ile işbirliği içinde başlatılmıştır¹²⁵ ve İrlanda Spor Federasyonu'nun son yıllık konferansında katılım ve çeşitliliğe odaklanılmıştır.¹²⁶

¹²¹ Veri: Arjantin Milli Ombudsmanı.

¹²² Veri: Yeni Zelanda İnsan Hakları Komisyonu.

¹²³ Veri: CHOICE for Youth and Sexuality.

¹²⁴ Veriler: Avustralya İnsan Hakları Komisyonu; Avustralya.

¹²⁵ Veri: Malta.

¹²⁶ Veriler: İrlanda; Birleşik Krallık.

90. İşletmeler, katılımın çalışanlarının niteliklerinin tam potansiyellerine erişmelerini sağladığını anlayarak katılımı destekleme bağlamında iyi uygulamalara imza atmışlardır. OHCHR 2017’de küresel düzeyde LGBTİ'lere yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek amacıyla işyerinde davranış standartlarını uygulamaya koymuştur ve pek çok bölgesel ve yerel girişim şu anda devam etmektedir: Slovakya Ulusal İnsan Hakları Merkezi bu konuda çeşitliliği ve katılımı teşvik eden iş liderlerini bir araya getiren ve işyerindeki ayrımcılığa değinirken iyi uygulamalar ve metodoloji alışverişi için bir platform görevi gören LGBTİ İş Forumu'nu örnek göstermektedir.¹²⁷
91. Küçük ölçekli faaliyetler, küresel olarak topluma en yakın aktiviteler olarak kabul edilmektedir ve tabandan kalkınma için sağlanan teşvikler ile yerel halkın geçim kaynaklarını doğrudan iyileştirmeye yardımcı olur. Arjantin bu bağlamda önemli deneyimlere ev sahipliği yapmaktadır. Örneğin, yetki sahibinin ziyaret ettiği küçük ölçekli bir proje - La Plata adlı bir kuaför salonu - göçmen işçiler de dâhil olmak üzere trans kadınlara geçimlerini sağlamaları için destek olmaktadır. Övgüye değer bir şekilde, sivil toplum örgütü liderlerinden biri, bir grup trans kadının evinin bir kısmını güzellik salonu olarak kullanmasına izin vererek kadınların hem güvende hissetmelerine hem de geçimlerini sağlamalarına yardımcı olmaktadır (bkz. A/HRC/38/43/Ek 1).
92. Cinsel yönelimlerde, cinsiyet kimliklerinde ve cinsiyet ifadelerinde çeşitliliğin değer gördüğü ve kutlandığı onur yürüyüşleri¹²⁸ gibi kamuya açık etkinlikler güçlü kapsayıcılık sinyalleri göndermekte ve müttefiklere desteklerini göstermeleri için bir fırsat yaratmaktadır.¹²⁹ Örneğin anma ya da kutlama günlerinde kamu binalarında gökkuşağı bayrakları dalgalandırmak, özgürleştirici değeri yüksek olan bir eylemdir.

VI. Sonuç ve öneriler

93. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde şiddet ve ayrımcılık, diğerlerinin yanı sıra aile üyeleri, arkadaşlar, inanç temelli toplulukların üyeleri, toplum üyeleri, polis, adalet sektörü çalışanları, ev sahipleri ve iş arkadaşları tarafından LGBT bireylere karşı çok çeşitli kamusal ve özel ortamlarda uygulanmaktadır. Bu durum LGBT'lerin sağlık, eğitim, barınma ve istihdama erişimini olumsuz yönde etkilemektedir.
94. İnsan Hakları Konseyi'nin 32/2 sayılı kararı uyarınca yayımlanan rapor döngüsü boyunca, yetki sahibi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve

¹²⁷ Veri: Slovakya İnsan Hakları Merkezi.

¹²⁸ Veri: Bosna Hersek.

¹²⁹ Veri: Malta.

ayrımcılık sorunu içinde etkili olan dinamikleri ve ortadan kaldırılmaları için yapılacak çalışmaları, temel olarak tanımlanan odak alanları üzerinde tematik araştırmaları ilerleterek tanımlamaya çalışmıştır. Ayrımcılık karşıtı önlemler, hastalık kapsamından çıkarma, suç kapsamından çıkarma ve sosyal katılım bu boyutlardan bazılarıdır. Bunların hepsi etki ve tepkiler yoluyla etkileşmektedir ve LGBT ve çeşitli cinsiyetlerden kişilerin durumu üzerinde, sosyal dokuya tam entegrasyonları da dâhil olmak üzere, etkilidirler. Örneğin, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğinin suç sayıldığı ortamlarda tam sosyal katılımın ortaya çıkması mümkün değildir. Bu nedenle, yetki sahibinin diğer raporlarında yayımlanan tüm bulgu ve öneriler, sosyal katılımı teşvik etme çalışmalarıyla eşit derecede ilgilidir.

95. En geniş anlamında sosyal katılım, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğindeki çeşitliliğin bir şekilde toplum için zararlı olduğu, LGBT'lerin bir şekilde hasta ya da suçlu olduğu fikrini dayatan baskı sistemlerini ortadan kaldırmak için acil önlemler alınmasını gerektirir. Devlet ve ulusal insan hakları kurumları, sivil toplum, inanç temelli topluluklar, medya, işçi örgütleri ve özel sektör gibi devlet dışı aktörlerin de acil tepkiler vermeleri gerekmektedir. Bunlar olmadan, uluslararası toplum uluslararası insan hakları hukuku yükümlülüklerini yerine getirmekte başarısız olmakla birlikte, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin uygulanmasında kimseyi geride bırakmama sözünü de yerine getiremeyecektir.
96. Devlet tarafından alınacak tüm önlemler ayrımcılığın ve dışlanmanın kişisel doğasına uygun olmalı ve çok boyutlu analiz ve eylemlerin sorunun temel nedenlerini ele alabileceği pragmatik ve somut yolların yanı sıra farklı toplumların, toplulukların ve halkların karar alma süreçlerinde istişarelere katılabilecekleri somut yolları da içermelidir. Bu rapor, tarihsel olarak yeterince temsil edilmeyen kitlelere görünürlük sağlamak amacıyla bu gruplardan bazılarında atıfta bulunmuştur ancak Devlet tarafından yürütülen tüm çabalar, etnik köken/ırk, yerli veya azınlık statüsü, renk, sosyoekonomik durum ve/veya kast, dil, din veya inanç, siyasi görüş, ulusal köken, medeni ve/veya annelik durumu, yaş, kentsel/kırsal konum, sağlık durumu, engellilik ve mülkiyet gibi faktörleri dikkate almalıdır.
97. Devlet tarafından alınacak önlemler, LGBT gibi var olan kimlik ve veri sınıflandırma sistemlerinin - özellikle de geçmişten gelen, yerel, ve genel olarak tanınmayan sistemlerin - potansiyelini dikkatli bir biçimde analiz etmelidir. Sosyal bütünleşme için anlatılar ve çözümler oluştururken Devletler, belirli sınıflandırma sistemlerini benimsemenin artılarını ve eksilerini dikkatle tartmalı ve benimsenecek sınıflandırmaların eksikliklerini, özellikle ilgili gruplar kendilerini bahsedilen sınıflandırmaya ait olarak hissetmediğinde veya yapılan sınıflandırmanın deneyimlediklerini tanımlamadığı sebebiyle itiraz ettiğinde, giderecek önlemler almalıdır.
98. Devletler, ayrımcılık ve şiddetin tarihsel olarak yasal hükümler sayesinde mümkün kılındığı gerçeğini kabul etmelidir. Kalıntıları ortadan kaldırmak için gereken

sistematik yaklaşım, uluslararası insan hakları hukukuna uygunluğu sağlamak için hukuk sisteminin şu hususları dikkate alarak gözden geçirilmesini ve yeniden düzenlenmesini gerektirir:

(a) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini suç sayan tüm mevzuatın ve açıkça suç saymadan uygulamada benzer sonuçlara sebep olan mevzuatın kesin olarak kaldırılması;

(b) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine açık bir şekilde atıfta bulunan ayrımcılık karşıtı önlemleri içeren yasaların kabulü;

(c) Devletin sağlık, eğitim, istihdam, sosyal güvenlik, nüfus kayıtları, mülkiyet, adalet ve siyasi katılım gibi alanlar da dâhil olmak üzere - ancak bunlarla sınırlı olmayacak şekilde - sektörleri veya kamu hizmetlerini düzenlemesine veya yürütmesine rehberlik eden mevzuatta gerekli hükümlerin benimsenmesi.

99. Kamu politikası tarafından iyi yönetim şu hususlara dikkat ederek sağlanmalıdır:

(a) LGBT'lerin sorunlarının sağlık, eğitim, istihdam, barınma, yoksulluğun azaltılması, gıda güvenliği ve adalete erişim gibi daha geniş programlar arasında yaygınlaşması da dâhil olmak üzere, LGBT ve çeşitli cinsiyetlerden kişilerin sosyal katılımına yönelik sistematik bir yaklaşım sağlayan kapsamlı plan ve programlar tasarlamak, uygulamak ve gidişatını takip etmek;

(b) Sosyal katılıma yönelik kapsamlı programların tasarımı, uygulanması ve izlenmesi süreçlerindeki karar alma mekanizmalarına etkilenen toplulukların, halkların ve kitlelerin etkin katılımını sağlamak. Toplum temelli yaklaşımlar olabilecek en iyi uygulama biçimleri olarak değerlendirilmeli ve mümkün ve durumla ilgili bulunduğu anda uygulanmalıdır;

(c) Ulusal insan hakları kurumlarının tüm işlevleri ve hizmetleriyle sosyal katılım sürecine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için gerekli yetki ve kaynaklara sahip olmalarını sağlamak;

(d) Sivil toplum programları ve projeleri için uygun finansmanın sağlanması da dâhil olmak üzere, sivil toplum ve insan hakları savunucuları için güvenli ve etkin ortamlar teşvik etmek.

100. Yetki sahibinin daha önce kılavuz yayımlamadığı bir sektör olan barınma konusunda, Devletlere tavsiye edilen özel tedbirler şunlardır:

(a) Konut sektöründe ayrımcılığa karşı yasal korumaların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve barınmanın, ayrımcılığın yasak olduğu bir zemin olduğunu kabul etmek;

(b) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık sonucu barınma hakkını ihlal eden aktörlerin hesap verebilirliğini sağlamak;

(c) Seks işçisi olabilecekler de dâhil olmak üzere, LBT kadınlar gibi özellikle dezavantajlı veya şiddet riski altında olan kadınların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kadınlar için barınma ve sığınma tesisleri sağlamak. Kamplarda barınmada erişim eksikliğiyle karşı karşıya kalan LGBT göçmenler için özel koruma ve tedarik sağlamak;

(d) Sığınma evleri ve barınma programlarının LGBT'leri kapsayıcı olmasını ve ayrımcılık kalıplarını yeniden üretmemesini sağlamak için politikalar, yönergeler ve eğitim programları uygulamak;

(e) İnsanları evsizlikten kurtarmayı amaçlayan programlarda LGBT gençlerin evsizler arasında orantısız bir şekilde temsil edildiğini kabul etmek;

(f) Genel olarak, sektörün, özellikle şiddet ve sosyoekonomik dışlanmanın bir sonucu olarak evsizlikle karşı karşıya olan LGBT çocuklar da dâhil olmak üzere LGBT'ler için LGBT gençlerin ihtiyaçlarını karşılayan tesislerin de içinde olduğu sığınma evlerine ve uzun vadeli barınma çözümlerine erişim olanakları yaratmasını sağlamak.

101. Eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal güvenlik de dâhil olmak üzere devlet hizmetinin tüm sektörlerinde özel önlemlerin alınması gerekecektir. Bunlar arasında:

(a) Eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerini yeterince yansıtmalarını ve LGBT'leri kapsamalarını sağlamak amacıyla tıbbi sınıflandırmalar, okul müfredatı ve sektör protokol ve prosedürleri de dâhil olmak üzere tüm sektörlerde uygulanan politikaların gözden geçirilmesi;

(b) Sağlık görevlileri, sosyal hizmet görevlileri, öğretmenler, adalet sektörü memurları ve idari memurlar da dâhil olmak üzere devlet görevlileri ve hizmet personeline yönelik duyarlılık çalışmaları ve eğitimlerin sağlanması;

(c) Kurumların çalışanlarına ve hizmet verdiği kişilere açık bir şekilde çeşitli cinsiyetlerden kişilere kapılarının açık olduğu, kötü tavırlara ise tahammül etmeyecekleri mesajını vermeleri için gereken rehberlik ve araçların sağlanması;

(d) Dışlama, taciz ve zorbalık gibi belirli olayların uygun şekilde soruşturulmasını ve yaptırım uygulanmasını sağlayan bir sistemin kurulması;

(e) Kamusal alanın kullanımına ilişkin ve sanitasyon (sağlık koruma) tesisleri ve soyunma odaları gibi ayrılmış alanlara erişimi yönlendiren cinsiyete dayalı politikaların gözden geçirilmesi ve ilgili olarak güncellenmesi.

102. Adalet erişiminin ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık ve şiddete etkili çözümler sağlanmasının, şiddet ve ayrımcılığı ortadan kaldırma çalışmalarının ayrılmaz parçaları olduğu anlaşılmalıdır. Ancak aynı zamanda LGBT ve çeşitli cinsiyetlerden kişiler de dâhil olmak üzere tüm kişilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak sahip oldukları tüm hak ve yetkilere tam olarak erişebilmelerinin sağlanması da gerekmektedir.

103. Devletler, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılıkla ilgili kaygıları resmi hale getirecek önlemleri değerlendirmelidir. Dikkate alınması gereken bazı olası önlemler arasında:

(a) Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı şiddet ve ayrımcılıktan kaynaklanan ve kesişen kaygıları koordine etme ve denetleme görevini mevcut bir Devlet kurumuna vermek veya konuyla ilgilenmesi için komisyon veya elçilik gibi yeni bir kurum oluşturmak;

(b) Uluslararası anma günlerini gözlemlemek, onur yürüyüşlerini desteklemek ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinde çeşitliliğin kültür ve eğitim programlarında, festivaller ve etkinliklerde görünürlüğünün sağlanması da dâhil olmak üzere, insan çeşitliliğini anma ve kutlama bağlamında özel önlemler almak;

(c) LGBT ve farklı cinsiyetlerden kişilere karşı patolojikleştirme (hasta olarak görme), kriminalleştirme (suçlu olarak görme) veya diğer damgalayıcı süreçlerden kaynaklanan geçmişteki yanlışları gidermeye yönelik önlemleri göz önünde bulundurmak.

104. Devletler; her sektörde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, işletmeler, dernekler ve toplumun spor, kültür, sosyal ve toplum hizmetlerinin de dâhil olduğu her alanında faaliyet gösteren kuruluşlar da dâhil olmak üzere, devlet dışı aktörlerle ortaklıklar kurmalı ve bunlar arasında ortaklıklar kurulmasını ve bu ortaklıkların işleyişlerini sağlamalıdır.

105. Devletler; dini otoriteler, lider veya temsilciler nefret söylemi de dâhil olmak üzere şiddet ve ayrımcılık yoluyla LGBT'lerin haklarını ihlal ettiklerinde kararlı eylemler sergilemelidir. Aynı zamanda, kurumsallaşmış din ve inanç temelli gruplarla LGBT örgütlerinin arasında aktif bir diyalog ortamının geliştirilmesinin toplumsal katılım için önemli bir hızlandırıcı olduğu kanıtlanmıştır. Diyalog, karşılıklı anlayış ve kabul alanlarının teşvik edilmesinin sosyal katılıma ivme kazandırma, çoğulcu toplumlar yaratma ve sosyal dokuyu güçlendirme amaçlarını gerçekleştirmek için başarılı bir formül olduğu tekrar tekrar kanıtlanmıştır.

